

STORTINGET

Representantforslag 211 S

(2020–2021)

fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Audun Lysbakken, Nicholas Wilkinson og Lars Haltbrekken

Dokument 8:211 S (2020–2021)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Audun Lysbakken, Nicholas Wilkinson og Lars Haltbrekken om å gjøre kampen mot ulikhet og skatteparadiser til en hovedsatsing i norsk utenriks- og utviklingspolitikk

Til Stortinget

Bakgrunn

Verden har ressurser nok til at alle mennesker kan leve godt. Men disse ressursene er grovt skjevfordelt. Til tross for økonomisk vekst de siste tiårene preges verden av store og økende forskjeller mellom land og innad i land. Mye tyder på at disse forskjellene vil øke som følge av koronapandemien. Økonomisk og sosial ulikhet er i dag den største hindringen for at verden skal greie å gjøre de nødvendige omstillingene til miljøvennlige og rettferdige samfunn med bærekraftig økonomi. For å skape bærekraftig utvikling og global omfordeling trengs store endringer i verdens økonomiske strukturer.

En av bærebjelkene FNs bærekraftsmål hviler på, er prinsippet «leave no one behind». FNs bærekraftsmål nummer 10 er å bekjempe global ulikhet. Men akkurat nå bekjempes den ikke, den øker. Økende ulikheter i landene Norge gir bistand til, gjør det dessuten vanskeligere å bekjempe fattigdom. Derfor må ulikhet og fordeling bli en sentral satsing i norsk utenriks- og utviklingspolitikk. De største endringene kan oppnås ved tiltak mot kapitalflukt og for mer rettferdige skattesystemer, anstendige arbeidsplasser og arbeidstakerret-

tigheter, rettferdig handel, og gjennom satsing på bedre velferdsordninger, også i lav- og mellominntektsland.

Skatt og kapitalflukt

Alle land er avhengige av statlige inntekter for å sikre gode velferdsordninger og utvikling. En viktig grunn til at økonomiske ulikheter i verden har økt kraftig, er ulovlig kapitalflukt og multinasjonale selskapers skatteunndragelser. Den største uthulingen av skattegrunnlaget er den skattelekkasjen som foregår gjennom transaksjoner over landegrensene i multinasjonale foretak, og kunders kjøp av varer og tjenester fra utlandet. Samlet sett rammer dette staters evne til å mobilisere egne ressurser og sikre velferd til egen befolkning.

For å få bukt med den økende ulikheten, bidra til utvikling og bekjempe fattigdom må man derfor jobbe for bedre internasjonale skattesystemer. Det er behov for bedre internasjonal kontroll med finansstrømmer, og skatteparadisenes skadelige effekter må bekjempes. Det krever god kontroll med banker og finansnæring. Godt utviklede skattesystemer er med på å sikre at selskaper betaler skatt i landene de opererer i, og bidrar også til å hindre skatteunndragelse og kapitalflukt. Derfor må også nasjonale skattemyndigheter i utviklingsland styrkes. Et sterkere internasjonalt skatteregime er også i Norges interesse. Også norske selskaper møter en urettferdig skattekonkurranse mot globale selskaper som enkelt kan flytte på overskudd.

Det internasjonale skattesystemet er utdatert. Internasjonalt drøftes det forskjellige alternative tilnærminger til hvordan man best kan skattlegge multinasjonale selskaper, som enhetlig skattlegging, som vil gjøre det umulig å unndra skatt ved å flytte overskuddet til lavskatteland.

I februar 2021 kom FNs høypanel for økonomisk ansvarlighet, åpenhet og integritet (FACTI-panelet) med sin sluttrapport. Den var knusende i sin kritikk av det internasjonale samfunnets arbeid med skatteparadiser og finansielt hemmelighold og tar til orde for en full reform av det internasjonale økonomiske systemet. FACTI-panelet kommer med en rekke anbefalinger til hvordan dette arbeidet skal følges opp videre. Internasjonale organisasjoner som OECD har også bedt land om å sørge for å sikre sitt eget skattegrunnlag.

Det er nødvendig både å innføre nasjonale tiltak og å samarbeide om internasjonale tiltak. For Norges del bør FACTI-rapporten bli en vekker og en kilde til økt engasjement for internasjonalt skattearbeid. Regjeringen må trappe opp arbeidet med nasjonale mottiltak for å hindre og forebygge skatteunndragelse og offensiv skatteplanlegging, da gjennom konkrete mottiltak. I tillegg er økt åpenhet nødvendig. Derfor er det viktig at regjeringen følger opp løftet om et offentlig eierskapsregister, og utvidet land-for-land-rapportering må innføres fullstendig for oljeindustrien og deretter innføres for alle sektorer.

Næringsliv og rettfærdige skatteprinsipper

Næringslivet er en viktig aktør for å skape økonomisk vekst og arbeidsplasser. Norske innenlandske selskaper taper i dag i konkurransen mot globale aktører på lik linje med andre lands innenlandske selskaper. Disse selskapene møter en urettferdig skattekonkurranse mot globale selskaper som enkelt kan flytte på overskudd. Nasjonale tiltak fra Norges side må også ses i en internasjonal sammenheng. Gjennom å utvikle slike mekanismer kan Norge bli et foregangsland i kampen for rettfærdige skatteprinsipper.

Forslagsstillerne vil vektlegge tre skattemekanismer for å likestille beskatning av multinasjonale selskaper med beskatningen av innenlandske selskaper.

For det første må alle former for derivater (avledede finansielle instrumenter) og interne, derivatliggende kontrakter skilles ut i et eget skattegrunnlag, slik at de ikke kan påvirke den normale inntekten til selskaper. Dette grepet gjør at derivater til spekulasjon ikke lenger blir attraktivt.

For det andre må det innføres mekanismer som motvirker at salg fra utenlandske selskaper direkte til konsumenter i Norge, såkalte digitaliserte forretningsmodeller, underminerer salg fra norske selskaper og dermed norske arbeidsplasser. Disse varene og tjenestene må være underlagt merverdiavgift på linje med innenlandsk konsum og en kildeavgift som kan fungere som en erstatning for inntektsskatt betalt av selskaper i Norge.

For det tredje, dersom utenlandske selskaper har datterselskaper i Norge, må man se på kostnadsfradraget som gis ved ligningen for interne grenseoverskri-

dende kostnader, slik OECD har anbefalt. Basert på anbefalingen foreslås det at det gis samme kostnadsfradrag for interne grenseoverskridende kostnader i datterselskapet i Norge som det multinasjonale selskapet har oppnådd som generell skattesats internasjonalt gjennom sine skattetilpasninger. Ved å gjøre dette gir man det enkelte selskap fradrag for sine interne grenseoverskridende kostnader på samme nivå som de har etterstrebet for sine inntekter. Dette vil individualisere kostnadsfradraget i Norge gjennom en «prinsippbasert (felles)løsning for skatteomgåelse». Dersom alle land gjennomfører samme regel, vil skattleggingen av et multinasjonalt selskap bli som om selskapet ikke har foretatt skattetilpasninger, mens et selskap som ikke har gjennomført skattetilpasninger vil ha minimale eller ingen skattemessige endringer av sitt kostnadsfradrag fordi det har betalt skatt internasjonalt.

Skatt, utvikling og trepartssamarbeidet

Forslagsstillerne vil understreke viktigheten av statens rolle som omfordeler av den økonomiske veksten som skapes. Utviklingsland må få styrket sin mulighet til å utvikle gode skattesystemer for progressiv beskatning. Samtidig er det avgjørende at arbeidsplasser som skapes, er anstendige arbeidsplasser der grunnleggende arbeidstakerrettigheter ivaretas, og der folk får en lønn å leve av. Regelmessig inntekt er det som aller mest påvirker folks levekår. Sysselsetting i anstendige jobber er en effektiv fordelingsmekanisme og er bra for produktivitet og vekst. Sosial dialog har vært avgjørende for samfunnsutviklingen og for fordeling og allmenn velferdsutvikling i Norge. Norge bør i større grad enn i dag bruke sin erfaring med trepartssamarbeid i utviklingspolitikken for å sikre dialogen mellom myndigheter, arbeidsgivere og arbeidstakere. Her har mange aktører, inkludert LO, NHO, sivilt samfunn og arbeids- og velferdsetaten nyttig tidligere erfaring fra slike samarbeid. Et slikt fokus må ikke minst være til stede i utarbeidelsen av handelsavtaler og andre avtaler mellom Norge og utviklingsland.

Det sivile samfunn, inkludert fagbevegelse og sosiale bevegelser, kan være en viktig motmakt mot konsentrasjon av rikdom på toppen. Norge gir i dag en relativt stor andel av bistandsbudsjettet til det sivile samfunn, men gitt det økende presset på disse aktørene og den rollen de spiller i å bidra til utjevning, bør man øke bevilgningen. Samtidig må Norge fortsette å holde menneskerettighetene høyt og når det er nødvendig, kritisere myndigheter, selskaper eller andre som unndrar skatt eller undertrykker grupper eller enkeltmennesker. Norge bør ha som høy prioritet å bygge internasjonale allianser som står sammen mot menneskerettighetsbrudd og mot press på det sivile samfunn.

Universelle velferdsordninger og kontantoverføringer

Norges erfaringer med fordelene som universelle velferdsordninger gir, bør nyttiggjøres i norsk utviklingspolitikk, både i bilateral bistand og gjennom multilaterale institusjoner som Verdensbanken. Dette kan være universelle ordninger som garanterer alle barn, eldre eller alle innbyggere i et land en minsteinntekt. Universelle ordninger gir ofte bedre resultater og er mer effektive enn behovsprøvde ordninger. Som nobelprisvinner i økonomi Amartya Sen sa det:

«Benefits meant exclusively for the poor often ends up being poor benefits.»

Direkte pengeoverføringer har vist seg som et kostnadseffektivt virkemiddel og en treffsikker fordelingsmekanisme. Norge bør derfor prioritere universelle, fremfor behovsprøvde, ordninger og øke satsingen på kontantoverføringer i bistanden.

I utviklingsland er satsing på velferdsordninger en økende trend, både statlig og bistandsfinansiert. Samtidig ser man at det er en økning av private, kommersielle aktører som tilbyr tjenester innenfor helse- og utdanningssektoren. Dette er ikke nødvendigvis negativt, men kan undergrave statens forpliktelser, ha uheldige konsekvenser på lengre sikt og bidra til å øke forskjellene mellom fattige og rike. I stater med svake institusjoner og manglende regulering, slik det ofte er tilfelle i mange utviklingsland, bør ikke bistand benyttes til dette.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en FN-konvensjon om skatt, med vekt på kampen mot skatteparadis og kapitalflukt.
2. Stortinget ber regjeringen påse at Norge inviterer til en oppfølgingskonferanse om FACTI-panelets rapport.
3. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en utredning av enhetlig skattlegging av flernasjonale selskaper som alternativ til OECDs armlengdeprinsipp.
4. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en internasjonal enighet om en minimumsgrense for selskapskatt for å hindre at ulike land konkurrerer om å tilby lavest mulig skatt.
5. Stortinget ber regjeringen prioritere økonomisk og politisk til støtte FNs skattekomité og jobbe for at denne oppgraderes til et mellomstatlig skatteorgan.
6. Stortinget ber regjeringen om at forskrift om utvidet land-for-land-rapportering blir utformet på korrekt måte, slik at selskaper blir pliktige til å opplyse om regnskapsstørrelser for alle land, inkludert støtteland hvor skatt ikke betales. Den bør deretter gjøres gjeldende for alle sektorer. Rapporteringen må standardiseres og all informasjon gjøres offentlig tilgjengelig.
7. Stortinget ber regjeringen utrede mekanismer for å hindre og forebygge skatteflukt og offensiv skatteplanlegging. Dette bør inkludere tiltak mot misbruk av derivater, digitaliserte business-to-consumer-salg og konserninterne kostnadstransaksjoner samt en gjennomgang av mark-to-market-mekanismer, gevinstbeskatning og andre skatteregler.
8. Stortinget ber regjeringen sikre at næringsutvikling i bistanden balanseres med fordelingstiltak som Skatt for utvikling, støtte til fagbevegelser og anti-korrupsjonsarbeid.
9. Stortinget ber regjeringen reforhandle de skatteavtalene som har blitt kritisert for å være skadelige.
10. Stortinget ber regjeringen øke støtten til treparts-samarbeid gjennom utviklingssamarbeidet, herunder øke støtten til ILOs arbeid for et anstendig næringsliv.
11. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å utvide støtten til universelle velferdsordninger, inkludert kontantoverføringer, gjennom bistandsbudsjettet.
12. Stortinget ber regjeringen unngå å støtte offentlig-private samarbeid (PPPs) i grunnskole og primærhelsetjeneste i utviklingsland. Samarbeid med privat sektor må utelukkes helt hvis det innebærer økte brukerkostnader for de fattige.
13. Stortinget ber regjeringen øke støtten til menneskerettighetsforsvarere og sivilsamfunnsorganisasjoner som kjemper mot økonomisk ulikhet. Spesielt bør man øke støtten til lokale sivilsamfunnsaktører som jobber med monitorering av offentlige budsjetter, som jobber for å holde næringslivet til ansvar, og som kjemper mot korrupsjon og ulovlig kapitalflukt.
14. Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av norsk utviklingsarbeid for å vurdere i hvor stor grad det motvirker ulikhet, og lage en oppfølgingsplan for hvordan norsk utviklingsarbeid skal innrettes for å motvirke ulikhet og i større grad bidra til omfordeling.

15. Stortinget ber regjeringen gjennomgå handelsavtaler og avtaler med partnerland i utviklingssamarbeidet for å sikre at disse ikke undergraver målene om bekjempelse av ulikhet.

7. april 2021

Kari Elisabeth Kaski

Audun Lysbakken

Nicholas Wilkinson

Lars Haltbrekken